

BAXTSIZ HODISALAR VA TRANSPORT AVARIYALARIDA ZARARLANGANLARGA BIRINCHI TIBBIY YORDAM KO'RSATISH

Xolliyeva Aziza Askarovna

Pastdarg'om Jamoat salomatligi tibbiyot texnikumi

Hamshiralik ishi yo'nalishi o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18538467>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 05- fevral 2026 yil

Ma'qullandi: 07- fevral 2026 yil

Nashr qilindi: 09- fevral 2026 yil

KEY WORDS

Baxtsiz hodisa, xavfsizlik texnikasi, jarohatlanish, stress, tibbiy yordam, evakuatsiya, taransport avariyasi.

ABSTRACT

Ushbu maqolada, turli baxtsiz hodisalar va transport avariylarida zararlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish yo'llari, baxtsiz hodisalarning yuzaga kelish sabablari, jarohatlanish turlari va darajalari, transport avariylarida qanday qilib birinchi yordam ko'rsatish kerakligi haqida so'z yuritilgan.

Atrof-muhitda to'satdan yuzaga keladigan voqea-hodisalar ta'sirida odam organizmi funksiyalarining buzilishi baxtsiz hodisa deb ataladi. Baxtsiz hodisalar hozirgi zamonda ilm, fan va texnika taraqqiyoti bilan asta-sekin ko'payib bormoqda. Har yili O'zbekistonda minglab sog'lom kishilar baxtsiz hodisalar oqibatida o'z salomatigini yo'qotib, nogiron bo'lib qolmoqda yoki vafot etmoqda. Baxtsiz hodisalarning, ayniqsa, yoshlar avlod o'rtasida ko'p uchrayotgani achinarlidir. Buning sababi turlicha bo'lib, ular orasida eng ko'p uchraydigani bolalarni e'tiborsiz qoldirish, ularning xavfli o'yinlari, yoshlar tomonidan xavfsizlik texnikasi qoidalarining qo'pol buzilishi, shoshqaloqlik, befarqlik, sovuqqonlik va boshqalar. Birgina uy sharoitida hozirgi kunda ko'plab elektr uskunalari, mexanik qurilmalar, xavfli kimyoviy vositalar, harakatlanish vositalaridan foydalanamiz. Shu sababli, bugungi kunda boshqa baxtsiz hodisalarga qaraganda uy xo'jaligi baxtsiz hodisalari ko'proq uchramoqda.

Ikkinchi o'rinda ko'cha baxtsiz hodisalari turadi. Bu yerda ham zarar ko'rganlar ko'proq bolalarni tashkil etadi. Ko'cha baxtsiz hodisalarining sodir bo'lishiga asosiy sabab, ko'cha qoidalariga amal qilmaslik, texnika vositalarining nosozligi va befarqligidir. Ba'zan baxtsiz hodisalarga svetoforlarning nosozligi ham sabab bo'ladi. Baxtsiz hodisalar kutilmagan vaqtda paydo bo'lib, qisqa vaqtda juda ko'plab insonlar zarar ko'radi. Hozirgi kunda ob-havo, yer qatlami, transport vositalari, yong'in, portlashlar natijasida kelib chiqadigan baxtsiz hodisalar kuzatiladi. Ob-havoning to'satdan o'zgarishi, zilzilalar, to'fonlar, sellar, dovullar, qor bosib qolishlari bularga misol bo'la oladi. Bundan tashqari, temiryo'l va havo yo'llari, avtomobil avariylari juda ko'p kuzatilmoqda.

Shikastlovchi elementning turiga, qayerga, qanday, qancha vaqt, qancha kuchda ta'sir etganligiga qarab jarohatlanish turli-tuman bo'ladi.

Jarohatlanish turlari: 1) mexanik; 2) termik; 3) kimyoviy.

Organizmning tashqi yoki ichki muhitiga ta'sir etganligiga qarab: 1) tashqi;
2) ichki.

Darajasiga qarab: 1) yengil; 2) o'rta; 3) og'ir.

Kompensatsiyasiga qarab: 1) kompensatsiyalangan; 2) dekompensatsiyalangan. Oddiy va murakkabligi bo'yicha: 1) oddiy (masalan, yengil darajali termik kuyish); 2) murakkab (masalan, og'ir darajali termik va kimyoviy kuyish).

Transport avariylarida birinchi yordam ko'rsatish

1. Jarohatning xarakterini aniqlash (yaralar, qon oqishlar, qusish, es-hushning o'zgarishi, yurak va nafas faoliyatining buzilishi).

2. Nafas olish buzilganda og'iz bo'shlig'ini ko'rib uni tozalash.

3. Kuchli arterial qon oqishda tomirni barmoq bilan bosib turib tasma bog'lash.

4. Jarohatlangan kishining holatini birdan o'zgartirmaslik.

5. Qo'shimcha og'riq va shikastlantirmaslik uchun kiyim-bosh yechilmaydi.

6. Jarohatlangan kishini yotqizib, nafas yo'llarini qayta tozalab, tili orqaga ketgan bo'lsa, uni fiksatsiyalash lozim.

7. Umurtqaning bo'yin qismi shikastlanmagan bo'lsa, boshni yonboshga burish mumkin.

8. Aspiratsiyaning oldini olish uchun bemorni yonboshiga yotqizish.

9. Sun'iy nafas berish.

10. Ko'krakning ochiq yarasida uni tezda steril bog'lov bilan berkitish, havo kirmasligini ta'minlash.

11. Halokat yuz bergan joyda faqat tashqi qon oqish to'xtatiladi.

12. Transport immobilizatsiyasi: jarohatlangan a'zolarga shinalar qo'yib, davolash punktiga zambilda olib borish.

13. Sovuqdan, noqulay omillardan ehtiyot qilib transportirovka qilish.

Baxtsiz hodisalar va transport avariylari har qanday odam, haydovchi yoki piyoda bilan sodir bo'lishi mumkin. Bunday kasalliklar ko'pincha shoshilinch yordam zaruratini tug'diradi. Baxtsiz hodisalarda zararlanish darajasi va keskin farq qilishi mumkin, shuning uchun to'g'ri va tezkor birinchi yordam ko'rsatish, saqlash yoki jarohatlarning yomonlashuvini oldini olish juda muhimdir.

1. Birinchi yordam ko'rsatishning qoidalari

Birinchi yordam ko'rsatishni boshlashdan oldin, faqat yordamga amal qilish zarur:

Shoshilinch yordam chaqirish: Ijtimoiy yordamni ta'minlash uchun shoshilinch tibbiy yordam (112) telefonni chaqirish.

Jabrlanganlarni tinchlantirish: Ularni tinchlantirib, zaruriy yordam ko'rsatishni tiklash. Stress jismoniy holatini yomonlashtirishi mumkin.

2. Birinchi yordam ko'rsatish uchun yordam

Jabrlanganlarga birinchi yordam ko'rsatish uchun foydalanish foydali bo'lishi mumkin:

Chet elda bo'lsa (evakuatsiya uchun) yorug'lik qilish

Bandajlar va plasterlar

Antiseptik vositalar

2. Eng ko'p yordam ko'rsatadigan jarohatlar va ularga birinchi yordam

Peshona va bosh jarohatlari : Bosh va peshona jarohati sodir bo'lsa, jabrlangan shaxsiy qulay vaqtda (yilda) vaziyat. Agar qon ketsa, toza lavha yoki bandaj bilan bosim o'tkazing.

Hech qachon jabrlangan shaxsni siljitmang yoki harakatlantirmang. Skelet-muskul zararlari (sindirish, cho'zish): Agarda buni zo'r berish sadir bo'lsa, bu joy taymqa, dori yoki qattiq jarohat kabi o'rtacha maslahat bering. Agar jarohat mavjud bo'lsa, jabrlangan shaxsni harakatlantirmang.

Qon ketish: Agar qandaydir shikastlang, kattaroq qon ketishga olib toza, quruq bandajni va barmog'ingiz bilan boshingizga zarar yetkazing. Agar qon to'xtasa, tezkorinch tibbiy yordam chaqiring.

Tana issiqligi : Agar jabrlangan shaxsiy issiq joyda bo'lsa, uni ko'zdan kechiring (bo'sh joy ko'chiring) va sovuq qizdirish zarbani shamolda (masalan, qizdirilgan yoki muzda) bering.

3. Jabrlanganlarni shoshilinch xizmatga yetkazish

Agar jabrlangan shaxsning holati murakkab bo'lib qolsa, darhol shoshilinch tibbiy yordamga murojaat qilish zarur. Jabrlangan shaxsni joyiga bog'lamang, harakatlantirmang. Jabrlangan shaxsning holatini nazorat qilish va tibbiy yordamga kelguniga qadar qulaydir.

Baxtsiz hodisalar va transport avariylarida zararlanganlarga birinchi tibbiy tibbiy yordam ko'rsatish hayotni saqlab qolishi yoki jarohatlarning yomonlashuvini olish mumkin. Birinchi yordam ko'rsatishda asosiy yordamga amal qilish. Xulosa qiladigan bo'lsak, biz xodimlar doimo bunday baxtsiz hodisalarga har tomonlama tayyor bo'lishimiz lozim. Shuningdek insonlar ham befarq bo'lmadan doimo hushyor holda bo'lishlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. <https://inlibrary.uz/index.php/yoitj/article/view/68531>
2. Y.Allayorov, Y.Tojiboyev. Favqulodda vaziyatlarda tez tibbiy yordam asoslari. Toshkent. Ilm Ziya nashriyoti, 2007. 200 bet.
3. Ergasheva, O. A. K. (2022). JISMONIY TARBIYANING AKADEMIK FAN SIFATIDAGI ROLI. Fan va ta'lim byulleteni , (10-2 (130)), 58-61.
4. Ergasheva, O. A. (2021). Psychological characteristics of movements of primary schoolchildren. ISJ Theoretical & Applied Science, 11(103), 956-959.
5. Hamroyev, A. R., & Ergasheva, O. A. (2023). HAKKATLI O'YINLARNING BOSHLANG'ICH SINF O'QUVCHILARINING JISMONIY RIVOJLANISHI VA JISMONIY TA'MIRLANISHI DARAJASIGA TA'SIRI. Psixologiya va pedagogikaning fanlararo fanlar sifatida shakllanishi , 2 (18), 67-71.